

Acaba de traduir «Viatge a l'Índia»

Jordi Arbonés, la difícil tasca que comporta fer traduccions al català

Participa en el Congrés Internacional de Teatre

Julia Guillaumon
Barcelona.— Parlem amb Jordi Arbonés de literatura anglosaxona, de la dificultat de la tasca diària de traductor, del llenguatge, del ritme de la prosa. Gaudeix àmpliament de la conversa, matisa, mesura ponderadament cada frase i enfila un discurs desbordant de vitalitat. Se sent còmode a Barcelona, entre amics retrobats a cada viatge, a despit de la geografia, i ens afalaga amb una cordialitat i un optimisme que només s'aombra quan parlem de l'Argentina, on ell resideix habitualment, de les penúries econòmiques per què passa el país i de la manca d'expectatives de superació immediata d'aquest daltabaix.

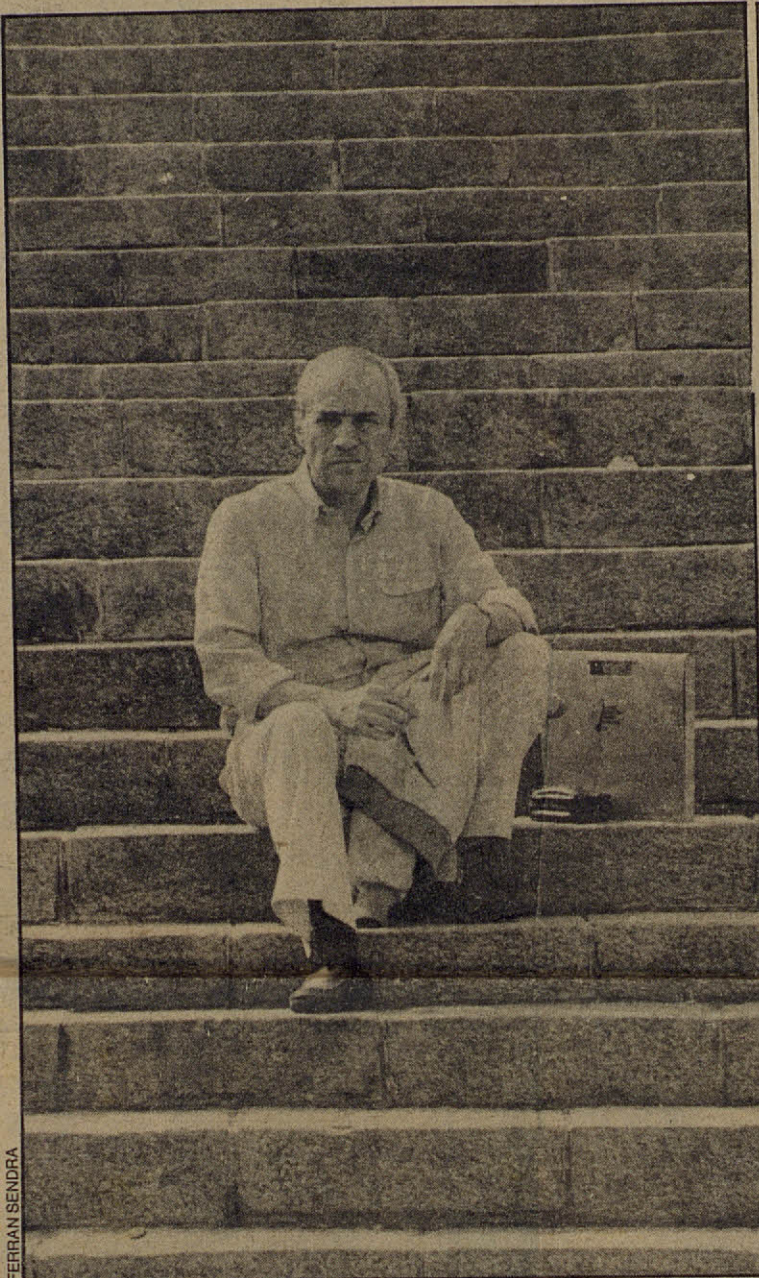
Llegia llibres prohibits a la biblioteca de l'ambaixada americana

Pregunta. D'entrada, explica una mica com vas entrar en contacte amb la cultura anglesa i com vas començar a traduir.

Resposta. Mira, vaig començar a sentir interès per les llengües perquè volia tenir accés directe a tradicions literàries que no fossin la catalana, a d'altres cultures. Per a un català el francès llegit en català gaire difícil; en canvi, l'anglès m'atreia perquè era molt diferent. A més, ja tenia referències d'autors que m'interessaven, que havia de llegir en castellà, però que coneixia. Vaig començar a estudiar anglès pel meu compte i després un professor em va ajudar a sistematitzar el que ja sabia. El cas és que vaig aprendre'n prou per a llegir-lo. Aleshores hi havia a Barcelona una biblioteca que depenia de l'ambaixada nord-americana, que no recordo bé si es deia biblioteca Lincoln. Allà trobaves llibres americans que, en alguns casos, no podies llegir traduïts perquè eren prohibits: *Per qui toquen les campanes*, de Hemingway, posem per cas. Jo no m'imaginava pas aleshores que arribaria un moment que el traduiria, aquest llibre. Poc abans de marxar a l'Argentina vaig tenir la oportunitat d'anar a Anglaterra i vaig acabar de perfeccionar l'ús col·loquial de la llengua. En aquell moment feia algunes traduccions didàctiques, traduïa els contes d'Oscar Wilde i vaig fer també aquesta obra de teatre de Richard Hughes, *L'home que va néixer per morir penjat*, que Ricard Salvat la va estrenar a la Penya Cultural Barcelonessa.

P. Aleshores te'n vas anar a l'Argentina i és allà on has desenvolupat la major part de la teva activitat literària.

R. Sí, allà vaig començar a treballar amb Joan Merli, un exiliat, marxant de pintura, que va muntar Poseidón, una editorial de llibres d'art. Quan jo hi vaig entrar, els llibres d'art no es venien gaire i vam obrir una col·lecció de novel·la policíaca. Hi feia correccions d'estil i vaig aprendre les feines editorials. A la vegada, vaig traduir algunes d'aquestes novel·les en castellà. Més endavant, a Buenos Aires, vam organitzar una exposició del llibre català. Vam poder conèixer diverses

FERRAN SENDRA

Jordi Arbonés, a l'esquerra, durant un descans de les sessions del Congrés de Teatre. A la dreta, tres dels autors que ha traduït: William Faulkner, Henry Miller i Anthony Burgess

editorials que ens van enviar llibres i vam entrar en relació amb personalitats catalanes. Em vaig posar en contacte amb l'Editorial Aymà i vaig demanar a Joan Oliver si podia fer traduccions per a les seves col·leccions. Per al Casal de Catalunya ja n'havia fet algunes, de Tennessee Williams: *Un tramvia anomenat desig* i *La gata damunt la teulada*, que van ser representades pel quadre escènic de l'entitat. Les vaig passar a l'Oliver, li van agradar i vam arribar a un acord.

Cal amarar-se de l'estil de l'autor que tradueixes

P. Es per a Aymà que comences a traduir la gran narrativa nord-americana contemporània.

R. Sí, l'Oliver em va deixar escollir, entre un seguit d'obres que tenien previstes, i jo vaig triar, una mica com a repte, *Palmeres salvatges*, de William Faulkner. Era realment suïcida. A vegades ens sentim atrets pel risc, i aquest va ser el cas. Tot seguit vaig traduir *Per qui toquen les campanes*, de Hemingway, Miller, un altre Faulkner, *El brogit i la fúria*...

P. ¿Quins problemes comportà la traducció d'autors com Henry Miller, que en certa manera són atípics en català i que presenten una sèrie de problemes de nivells de llenguatge considerables?

R. Evidentment, Miller ofereix bastants problemes, perquè si, d'una banda, feia servir un llenguatge col·loquial, i fins i tot groller, a la vegada escrivia molt bé i de vegades utilitzava un llenguatge molt culte. Et trobaves que traduint el mateix llibre havies d'anar molt en compte, perquè el seu estil era poc codificable. Cal tenir una fidelitat total al text, no afegir-hi absolutament res i intentar d'amarar-se el màxim possible de l'estil d'aquell autor, llegint altres obres d'ell, la correspondència... En el cas de Miller, quan el vaig haver de traduir, ja era un autor que m'apassionava i que havia seguit força des de feia anys. Havia llegit estudis, la seva correspondència amb Lawrence Durrell i jo mateix n'hi havia mantingut. L'any vuitanta fins vaig estar a punt d'anar-lo a veure, però ja estava molt fotut i finalment ho vaig deixar córrer. Encara queda per traduir tota la sèrie formada per *Plexus*, *Sexus*, *Nexus*, la qual, tot i que crec que no té tant de valor com els *Tròpics*, m'agradaria molt de fer, perquè amb Miller, m'hi trobo molt a gust.

P. De fet, has traduït d'altres autors difícils. Penso en el cas de D.H. Lawrence.

R. Sí, és cert, Lawrence utilitza bastants arcaïsmes i lèxic dialectal, que entorpeixen consi-

al català els termes de llenguatge nadjat?

R. Mira, m'hi va ajudar molt en Xavier Romeu. Vaig extreure tots els mots creats per Burgess i els vaig adaptar a l'ortografia catalana, a la meua manera. Però volia que s'ho mirés una persona que en sabés més, i va ser ell qui en va fer la revisió última. Semblaria que hi ha d'haver molta dificultat a l'hora de llegir un text amb tants neologismes, però després d'algunes pàgines ja ni et cal mirar el glossari.

P. Darrerament han aparegut un deversall de traduccions teves: Forster, James, Faulkner...

R. Sí, la darrera traducció que he fet ha estat el *Viatge a l'Índia*, d'E.M. Forster, que és un autor que no coneixia i que m'ha agradat molt, per bé que també m'ha portat bastants problemes de traducció, perquè utilitza un llenguatge molt poètic, amb llargues descripcions de paisatges, impregnades d'un cert to misteriós. Hi ha, a més, el tema del colonialisme, amb l'exposició de la confrontació cultural entre Orient i Occident, que crec que pot interessar molt. Darrerament he fet també *Washington Square*, de Henry James, i ara, juntament amb aquestes dues obres, apareixerà aquella traducció de *Palmeres salvatges*, de Faulkner, que al seu moment no va veure la llum. Em va costar molt de traduir aquest llibre, perquè, és clar, aleshores no tenia tanta experiència i perquè hi ha una dificultat addicional que ve donada per la pluralitat de punts de vista: tres capítols, cada un dels quals és vist per un personatge diferent; cada un té el seu llenguatge, la seva manera de parlar.

P. Aquesta familiaritat amb la narrativa anglosaxona contemporània deu influir a l'hora de llegir, per exemple, les novel·les de Pedrollo, que en certa manera hi connecta.

R. Pedrollo té una obra vastíssima on, és clar, hi ha de tot i força. Ell introdueix al nostre país unes formes de narrar que fins aquest moment no existien. No hi fa res que hi hagi influències, ben al contrari, estem oberts al món i tot ens va penetrant; després, ja se sedimenta.

P. De fet és un autor polèmic i, en segons quins sectors, menystingut.

R. I sembla que darrerament ho és més. L'ataquen d'una manera furibunda i sense massa coneixement de causa. Vaig llegir una crítica a un dels *Apòcrifs*, que va aparèixer a «El País», on el crític demostrava que no s'havia documentat. Crec que la crítica, a casa nostra, no està a l'altura que hauria d'estar. Si vols criticar un dels *Apòcrifs*, t'has d'haver llegit els anteriors; altrament, el que puguis dir no té cap validesa. Segueixo una mica el que es fa, per la premsa que m'arriba a Buenos Aires. Concretament, en el cas del diari «El País», en el suplement que fan els diumenges, veig que ho reben tot, d'una manera que sembla sistemàtica. I això, francament, és molt sospitos.

derablement la traducció. Recordo un article sobre la meua versió de *L'amant de Lady Chatterley*, on es deia que estava escrita massa elegantment, amb massa expressions antigues. El seu autor possiblement no coneixia el text anglès, perquè si hagués conegut l'original hauria vist que Lawrence utilitzava arcaïsmes, i fins i tot Edmund Wilson, un dels crítics més prestigiosos en llengua anglesa, ho havia remarcat. Si a l'original hi ha un arcaïsmes, a la traducció s'ha de procurar respectar-lo, intentar que la sensació que té el lector anglès també la tingui el lector català. Altrament, el que fas és emporbir l'obra. Lawrence va fer tres o quatre versions de *L'amant de Lady Chatterley*; això vol dir que hi va treballar molt. I Miller mateix va escriure tres vegades *Tròpic de Càncer*. Quan van establir el text definitiu havien realitzat una quantitat de feina ingent, i això, evidentment, ho has de tenir en compte.

Em va costar molt de traduir Faulkner per la pluralitat de punts de vista

P. Suposo que una traducció com la de *La taronja mecànica*, d'Anthony Burgess, amb el joc lingüístic que s'hi duu a terme, devia comportar una feina extraordinària. Quin criteri vas seguir per a adaptar